

ELS DIARIS DEL *DIARI* DE MANUEL DE PEDROLO. EL *DIARI*, LA
JUBILACIÓ D'UN NOVEL·LISTA?

Ramon Salvo Torres

Entre el 7 de gener de 1986 i el 24 de gener de 1990, és a dir, al llarg de gairebé quatre anys, els darrers de la seva vida, Manuel de Pedrolo va escriure de manera continuada (a excepció d'un parèntesi d'un any: entre el 19 de desembre de 1988 i el 13 de desembre de 1989) un diari —prop de 1.500 pàgines— que ell aplegava en blocs semestrals. La darrera anotació és del 24 de gener de 1990. Pedrolo morirà el 26 de juny d'aquell mateix any. El *Diari* és, doncs, el darrer projecte narratiu, la darrera aventura textual, de Manuel de Pedrolo.

El 1987 i el 1988 el setmanari *El Temps* va publicar fragments seleccionats per Pedrolo de l'any 1986. A la seva mort, el *Diari* va ser publicat gairebé íntegrament en tres volums per Edicions 62. En aquest ordre:

Darrers diaris inèdits. Blocs 1988-1990, que va sortir al mes de novembre de 1991.

Diari 1986, que va sortir set anys més tard, al gener de 1998.

Diari 1987, que va aparèixer un any després, al gener de 1999.

Dels *Darrers diaris inèdits* se n'han fet tres edicions; dels altres dos, només una.

1. LES RAONS ESSENCIALS DEL *DIARI*

1.1 La jubilació d'un novel·lista?

Pedrolo inicia el seu *Diari* a raig. L'obre directament el 7 de gener de 1986 amb una reflexió sobre la mort i la religió. I en cap de les entrades inicials no justifica els motius que l'han empès a iniciar aquella nova aventura. No és fins al 16 de febrer, quan el *diari* ja té més d'un mes de vida, que hi apareixen les primeres anotacions sobre les raons que l'han portat a escometre un diari. Aquell dia, un Pedrolo amb 67 anys, escriu:

Observo que, amb l'edat, els altres es van repetint. [...] Sóc com tots, doncs, i, com tothom, em repeteixo. Cal tenir no dic la humilitat sinó la sinceritat de confessar-ho o, si més no, de confessar-s'ho. [...] Hi ha una mena d'espontaneïtat creadora que el novel·lista va perdent. [...] Quan hom se'n fa capaç, és hora de plegar. Certament, no pas de quedar-te sense fer res. Però es poden fer d'altres coses, un diari per exemple. Encara que sigui un diari com aquest...

El *diari*, però, no és el centre d'atenció de l'escriptor. La seva principal preocupació són les limitacions, els impediments que el pas del temps està imposant a la seva tasca de novel·lista. L'endemà, 17 de febrer, Pedrolo és molt més explícit:

I ara, avui, reconsiderem-ho tot, escriu. He renunciat a escriure aquelles històries a què em referia abans d'ahir,¹³⁶ i a d'altres, més vagament projectades [...] No podia ser, pensant-hi bé, que allò que em falla sigui la capacitat de realització, una mena d'impossibilitat de dur a terme els projectes que em forjo? Més: aquests projectes arriben a ser intencions de debò?

No, em sembla que no; no ho arriben a ser. Tot de gent, homes i dones, naveguen pel meu cap, i tots tenen la seva història, una història que al capdavall m'interessa, m'encurioseix, potser m'emociona i tot, però no puc desenvolupar perquè el meu cervell, «ocupat» per altres assumptes (personals, familiars, col·lectius...), ja no s'hi pot concentrar. Aleshores la paraula «naveguen» és exacta, però cal afegir: sense rumb. O, amb més exactitud: la falta de vent que els tensi les veles els ha encallat; no es mouen gaire de lloc.

I penso també en la història que hi ha en aquesta immobilitat obligada i en la manera més «apta» de contar-la, i això, aquesta preocupació que viu simultàniament amb ells contemplats com un esdevenir i amb totes les altres insatisfaccions alienes a la creació, acaba de matar qualsevol impuls novel·lístic. Les narracions possibles es van convertint, són, com un fetus que duc dintre; un fetus mort. Com expulsar-lo és encara una altra història possible que em sol·licita i m'atreu vagament...

No em puc queixar, doncs, que no hi hagi procés; n'hi ha una colla, però són processos en descomposició, totalment avinguts, d'altra banda (la qual cosa no ajuda gens) amb el procés de descomposició a què em mena la vellesa, una vellesa viscuda amb una sensació d'impotència absoluta.

¹³⁶ L'escriptor fa referència als apunts de tres narracions que havien ocupat tota l'entrada del dia 15.

Podem lligar caps, perquè ells es lliguen tots sols. La veritat és que m'he anat quedant sense res, que m'hi anava quedant a mesura que «feia» i que, fos com fos, ho sabia, sense reconèixer-ho com ara.

Costa de dir aquestes coses, i em pregunto si no he emprès aquest diari amb l'esperança (quina paraula més desafortunada i més impertinent!) que de tant en tant seré capaç d'escriure'n alguna, de parlar-ne, si no a fons (com atènyer aquest fons?), d'una manera prou orientadora.

El *Diari* —«Encara que sigui un diari com aquest...»— és concebut essencialment en un primer moment, entre altres coses, com un contenidor provisional d'històries. I és que en aquesta mateixa entrada Pedrolo s'havia plantejat la possibilitat de fer-hi desaparèixer les sinopsis d'unes històries que sap que amb tota probabilitat no desenvoluparà: «Res no seria tan senzill com suprimir aquella entrada o substituir-la per alguna altra anotació». Tot seguit, però, havia passat a reflexionar sobre la inclusió d'aquells projectes dins el *Diari* —fins aleshores hi havien aparegut dues o tres micronarracions i el 25 de gener havia enregistrat que estava enllestint un conte— i, amb la decisió d'incloure-hi aquells esbossos («en aquest diari mai no se suprimirà res; rectificaré, si cal»), havia passat a convertir el *Diari* en l'espai en el qual deixar constància de la seva pervivència com a novel·lista; de la seva vitalitat com a creador d'històries. I de la seva vitalitat, encara, per a emprendre noves aventures: «És una aventura, una aventura més, i per quin motiu n'amagaria les peripècies si ningú no m'obliga a escriure'l?», anota referint-se al *Diari*. El *Diari* com una nova aventura.

Aquesta reflexió de Pedrolo en el *Diari* quant a la continuïtat de la seva novel·lística coincideix amb la publicació en *El Temps* de l'entrevista «Pedrolo, sense manies», signada per Assumpció Maresma i Mates, entrevista que ell mateix hi havia enregistrat el 4 de febrer, i entrevista en la qual Pedrolo fa públiques per primera vegada la seva decisió d'abandonar la novel·la i l'existència del *Diari*: «Cada dia tinc més mandra d'escriure», confessa a l'entrevistadora,

Tanta mandra que ja no vull escriure cap més novel·la. He escrit massa, sí senyor, tenen raó aquests que diuen que he escrit massa.

-¿I ara què farà?

-Potser faré un diari. Anar fent anotacions dels petits incidents de cada dia.

La vaguetat, la indefinició del *potser* —que contrasta amb la rotunditat, amb la fermesa de la primera de les afirmacions: «ja no vull escriure cap més novel·la»— ens faria creure, sabent com sabrem més tard que ja l’havia iniciat, que ni ell mateix tenia encara massa clara aquella aventura. Tot i això, entre el 4 (data de l’entrevista) i el 17 de febrer (data de la publicació de l’entrevista i de la seva reflexió sobre el futur com a novel·lista i sobre el *Diari*), Pedrolo ja hi havia dissipat dubtes. El *Diari* ha esdevingut una nova experiència narrativa per a l’exnovel·lista. El *Diari* és una fórmula que li permet continuar d’una altra manera l’obra de creació. És un espai notarial que el Pedrolo escriptor —ara novel·lista jubilat— obrirà també a l’impuls creador.

1.2 La paradoxa pedroliana. El silenci i l’escassa valoració per part de la crítica enfront de l’èxit lector

Ara bé, la por a la repetició, la mandra, el cansament, la vellesa —aquella vellesa «viscuda amb una sensació d’impotència absoluta», com havia escrit el 17 de febrer—, eren les úniques raons perquè Pedrolo abandonés, com efectivament va fer el 1985, la novel·la? En la mateixa entrada, a la limitació de la vellesa havia afegit: «totes les altres insatisfaccions alienes a la creació, acaba de matar qualsevol impuls novel·lístic».

1.2.1 El silenci de la crítica

La por a la repetició, la mandra, el cansament o la vellesa els trobem, de bon començament, lligats al *Diari* amb una d’aquelles altres insatisfaccions *alienes a la creació* de què Pedrolo feia esment: el silenci de la crítica davant la darrera etapa de la seva obra. Ja en l’entrada del 22 de gener, i amb motiu d’una carta de Jordi Sarsanedas (llavors director de *Serra d’Or*), en què aquest li demanava la seva resposta a una enquesta sobre les repercussions de la Guerra Civil en la seva obra, Pedrolo transcriu:

Tinc interès a reproduir el text de la lletra que li escric avui. És aquest:
Fa temps i temps, anys, que *Serra d’Or* em silencia; vull dir, és clar, que silencia la meva obra. No puc creure que es tracti d’un oblit, o sia d’un fet involuntari,

quan sóc prou «visible». Són massa llibres perquè aquest diguem-ne «ostracisme» no sigui motivat per alguna raó, no tingui un propòsit. Pot ser que no faci goig a algú o a alguns, pot ser que algú em tingui per tan mediocre que seria ridícul ocupar-se d'allò que escric... [...]

No t'adones que, de fet, m'estàs preguntant per una obra que, a jutjar per l'actitud de la vostra revista, no existeix? I fixa't, si et plau, que dic vostra, no teva. No crec pas que siguis tu qui ha decidit que, a la literatura catalana, hi faig més nosa que servei.

Poc després de la carta a Sarsanedas, Pedrolo feia a la revista barcelonina *Carrer Gran* (SAUMELL: 1986) les declaracions següents:

Jo tinc consciència d'estar una mica al marge, suposo que és una mica per la meua actitud, per les meves idees, per la manera com les manifesto, [...] per la manera d'escriure, per les meves idees religioses, pel tipus de llibres que faig, i pels articles no cal dir-ho. De tota manera no es pot afirmar que sóc un escriptor maleït quan una part del públic, dels lectors, m'accepta. Ara, és clar, es pot dir maleït en el sentit que la crítica no m'accepta, aleshores com es menja tot això? Si la crítica actua com si no existís, com si no formés part de la cultura catalana, és clar que en aquest sentit sóc un autor maleït.

I al cap d'un any hi tornarà: «Com que no tinc crítics, no em poden malinterpretar. Si *Serra d'Or* no ha parlat de les meves últimes quinze obres i l'*Avui* hi ha dedicat dos articles en dotze anys d'existència, ja em diràs», respon a Núria Escur en una entrevista publicada al *Diari de Barcelona* el 17 de maig de 1987 (ESCUR: 1987).

Per a Pedrolo aquell silenci obeïa tant a motius estètics com a motius polítics. I així ho manifesta en aquella entrevista; entrevista, d'altra banda, que Pedrolo ressenya en l'entrada del 9 de maig de 1987 del *Diari*.

Perquè, si l'experimentació narrativa, la multiplicitat i la complexitat de formes de la darrera producció pedroliana era inqüestionable, les idees de Pedrolo eren ben conegudes. Les havia fet públiques en els seus articles, en les seves declaracions i en la seva obra literària. I les farà públiques igualment en el *Diari*. Pedrolo era ateu, independentista, antimilitarista i marxista. I no s'hi estava de proclamar les seves conviccions. Només unes mostres: «Dues institucions em són perfectament

“insofribles”: l'Exèrcit i l'Església», escriu el 4 de gener de 1987. I defineix la primera d'aquestes dues institucions com: «Una casta que entén la disciplina com l'anul·lament humà de l'“inferior”». Sobre l'Església no s'està d'afirmar que:

Una institució que «trafica» amb la feblesa humana, amb la seva por a la mort; que aprofita aquesta «indefensió» de l'home per a dominar-lo i, sobre el temor, constituir un poder universal o amb afanys d'universalitat

Sobre l'independentisme, el 3 de febrer de 1986 havia recollit:

La policia franquista persegueix els independentistes. Els perseguí la dreta de la transició. Els persegueix el socialisme que ara ocupa el poder. Cal suposar que en el futur els perseguirà el govern de la Generalitat, si disposa de prou competències policiaques. Tots els partits «catalans» amb possibilitats d'ocupar el govern autonòmic són espanyolistes, inclosa Esquerra Republicana si creu de debò en una federació dels pobles que ara formen l'Estat Espanyol i, en admetre-la, accepta també el fraccionament del poble català,

El silenci sobre les novel·les que conformen la tercera etapa de la seva obra, la que correspon al postfranquisme —etapa al llarg de la qual Pedrolo considera que ha escrit els seus millors llibres—, era total i absolut. Un silenci la contradicció del qual posava damunt la taula Jaume Vidal i Alcover en el Simposi «Rellegir Pedrolo» celebrat al mes de desembre de 1990 arran de la mort del novel·lista:

Una contradicció que pateix l'obra de Pedrolo i que prové de fora és l'actitud de l'autoritarisme literari envers ella. La soi-disant crítica literària del país no ha estat precisament generosa amb Pedrolo [...] però en canvi ha obtingut tot de premis, crematístics els uns, com el Joanot Martorell (1954), el Víctor Català (1956), el Josep Yxart (aquest conjuntament amb altres quatre autors; 1957), el Sant Jordi (1962), el Prudenci Bertrana (1968) i el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1979), i purament honorífics els altres: la Lletra d'Or, el de crítica de Serra d'Or per contes i quatre vegades el de crítica de la novel·la de la mateixa revista (1968, 1972, 1976 i 1977).

1.2.2 *L'èxit lector*

Era i és la paradoxa pedroliana. Perquè Manuel de Pedrolo era llegit i continua essent llegit. L'escassa generositat de la crítica a la qual

feia referència Vidal i Alcover, Pedrolo la va veure sempre compensada amb la generositat dels lectors. Una generositat, amb tot, que no sempre satisfieia completament Pedrolo ja que el reduïa, en alguns casos, a un escriptor de *bestsellers*: un escriptor d'unes poques obres d'èxit.

En l'entrada del 20 de gener de 1986 del *Diari* (inèdita, d'altra banda; no va ser publicada en *El Temps* ni posteriorment recollida en el *Diari* 1986) Pedrolo escriu:

Em diuen, a les Edicions 62, que els exemplars venuts del *Mecanoescrit* arriben ja als dos-cents mil. És molt? Aquesta acceptació risca de fer-me passar, als ulls d'una gran quantitat de lectors, per l'autor d'un bestseller i prou. Sí, sovint és com si la resta no existís. La qual cosa és ben insatisfactòria quan no es tracta, ni de bon tros, de la meua millor obra. No ho és, ni s'atansa a les que considero més importants. De vegades lamento haver-la escrit. Però qui no es consola és perquè no vol.

Quan preparava aquest article vaig parlar amb en Josep Maria Castellet, editor del volum corresponent als anys 1988-1990 del *Diari*. Castellet em va comentar que en un principi Pedrolo volia publicar el *Mecanoescrit* en una col·lecció per a adults, com normalment feia. I que va ser ell qui li va plantejar que la inclogués en una col·lecció per a joves. No es va equivocar: les xifres li han donat la raó. En aquest sentit, dijous passat, 30 de novembre, Montserrat Casals i Couturier (CASALS I COUTURIER: 2008) escrivia en el «Quadern» del diari *El País* que del llibre més venut de Mercè Rodoreda, *La Plaça del Diamant*, se n'havien comercialitzat 225.000 exemplars en 20 anys.

1.2.3 *El reduccionisme del món acadèmic*

Una altra insatisfacció, la de ser considerat autor d'un bestseller, s'afegeix, doncs a les anteriors: la vellesa i el silenci de la seva darrera obra per part de la crítica. No serà la darrera. A aquestes afegeix encara el reduccionisme a què considera que es veu sotmès el conjunt de la seva producció. Pedrolo es dol de la visió que els estudiosos, que el redueixen a un autor existencialista, projecten de la seva obra. Pedrolo es preocupa per com serà projectada la seva obra cap al futur.

En el moment en què s'estava enllestint el text sobre la seva obra per a l'onzè volum de la *Història de la Literatura Catalana*, el llibre de referència —encara avui— per a l'estudi de la literatura catalana, Pedrolo recull en el *Diari* tant aquesta preocupació (i la seva insatisfacció davant del text resultant) com la concepció que ell tenia i la que ell hagués volgut que en quedés, del conjunt de la seva producció:

Setmanes enrere vaig trobar-me amb en Jordi Castellanos, un dels col·laboradors de la *Història de la literatura catalana* que publica Ariel. Em va dir que darrerament s'havia dedicat a redactar l'article que en aquesta història em «correspon» com a novel·lista (sembla que del dramaturg se n'ocuparà algú altre). Va reconèixer que no m'havia pas llegit tot i vam quedar que li enviaria una llista de les obres que al meu parer no podia ignorar. Ell, per la seva banda, em digué que em faria arribar una còpia del seu escrit [...].

L'article, em diu, l'ha redactat amb la Maria Campillo. És un estudi de disset pàgines mida holandesa, amb dues més de notes o referències.

L'he llegit, no m'ha agradat i redacto al meu torn una resposta que reproduïxo aquí amb la idea que, un dia, un cop publicat el volum corresponent d'aquella història, a algú pot interessar-li de saber quines eren les meves objeccions i fins on han estat ateses. La carta, que esmena uns quants errors factuais, de poca importància, diu:

«Passem a les observacions. En primer lloc em crida l'atenció que mentre el vostre text dedica una mica més de tres pàgines a allò que en diu la meva primera etapa (1952-57), a la qual pertanyen tretze obres, només en dedica un xic més de quatre a la segona (1957-71), amb trenta-sis llibres, i tot just dues a la tercera (1972-avui), amb vint-i-dos títols [...].

Normalment hom centra els estudis en les obres «majors» d'un autor i deixa una mica de banda les altres [...]. Per això em sorprèn que aquí es dediqui proporcionalment més atenció als llibres de la primera etapa que no pas als de les altres dues i, sobretot, que quedi tan negligida la tercera, quan publico alguna de les novel·les més «significatives». Hom té la impressió que us sentiu una mica perduts de seguida que us falten els comentaris «crítics». Hi ha més tou d'informació sobre la primera etapa i part de la segona que sobre la tercera, quan els meus llibres són pràcticament silencisats.

Això explicaria [...] que no es digui ni una paraula de la «preocupació» religiosa que manifesto a partir d'un determinat moment i en obres com els *Apòcrifs*, *No hi fa res si el comte-duc*, *Múltiples notícies de l'Edén*, *Patologies diversament obscures*, *Crucifeminació*, etc.; que no acoteu com caldria les diferents parcel·les del camp narratiu que he «explorat» [...].

Sé que és ingrnat haver d'examinar més de setanta novel·les d'un autor que es proposava d'aconseguir una «totalitat narrativa», però aquesta aventura hauria

d'estimular l'estudiós, el crític, en lloc de temptar-lo a procedir a una mena de «reduccionisme» que no s'aplica als altres autors [...].

Em sembla que la vostra *Història de la literatura catalana* és una obra massa seriosa per acollir aquestes «inepteses». Se m'hi podria reduir a un autor «a peu de pàgina», però si se'm dedica un article cal que sigui acurat i suficient, la qual cosa no vol pas dir necessàriament «aprovador». Al capdavant, he fracassat. Per cert que aquest seria un bon títol: EL FRACÀS D'UN NOVEL·LISTA» (*Diari*, 9 de juny de 1987).

La seva insatisfacció, tal com recull en l'entrada de l'11 de novembre de 1988, és absoluta quan comprova el resultat final:

Fullejo el volum onze i darrer de la *Història de la Literatura Catalana*, de Riquer-Comas-Molas [...] i hi llegeixo la part que em toca. Entre la narrativa i el teatre hi tinc vint pàgines. Hi ha tres fotografies meves, una de l'Aranyó, tres de cobertes de llibres i una altra d'una escena d'*Homes i No*. Sembla que n'hauria d'estar content. Doncs, no. És d'una gran insuficiència l'estudi sobre la meva novel·lística i, més que examinat, m'hi sento esclafat. No és un article imparcial, fet amb interès per l'obra que considera, i això es veu en el tracte banalitzador que dóna a alguna de les novel·les més significatives, o potser caldria dir la falta de tracte, perquè d'alguns títols sembla que en fugi, potser per por d'escaldar-se. No profunditza gens ni mica, i no pot ser per falta d'espai en una història tan extensa. Se li escapa, per exemple, el trasllat que fa un llibre com *Espais de fecunditat irregular*, li mereixen un ull distret les obres «religioses», els *Anònims* no són objecte de cap escorcoll literari, els *Apòcrifs* passen sense pena ni glòria, etc. No estic content, he dit, però em cal afegir que no estic desil·lusionat. En primer lloc per aquelles consideracions d'equivocació que d'altres cops m'he fet i, en segon lloc, perquè no podia pas esperar res més després d'haver llegit el text que temps enllà em confià en Castellanos, el qual, tanmateix, ha recollit, molt tímidament, algunes de les suggerències que li feia. D'altra banda, suposo que he de considerar normal que una història de la literària afavoreixi els autors més grats a l'historiador...

Ja en fa més de 20 anys, d'aquella anotació. I és potser un bon moment per a preguntar-nos si aquell plantejament no és encara vigent.

Les raons del seu text les explicarà Castellanos en la necrològica que, amb motiu de la mort de Pedroló, va publicar en el diari *El País* el 27 de juny de 1990: «El millor Pedroló, és aquest, el dels cinquanta. Crec que l'ideologisme i l'experimentalisme gratuït entelen la seva obra posterior. És qüestió de gustos, és clar» (CASTELLANOS: 1990). A tall

d'exemple, vegem una mostra de la divergència de gustos entre l'autor i la crítica en l'entrada del 22 d'agost de 1988:

Faig una lectura ràpida de «No hi fa res si el comte-duc no va caure del cavall a Tàrrega». Què en pensaria, si el llibre no fos meu? ¿Em semblaria també una de les obres més originals, més «atrevides» i més creatives de la nostra literatura? Com que opino que sí, la modèstia que se'm suposa no m'ha de privar de dir-ho. El rellegeixo amb plaer.¹³⁷

Doncs bé, *No hi fa res si el comte-duc no va caure del cavall a Tàrrega* no havia merescut ni una sola línia per part de la crítica.

2. UN DIARI DE DIARIS

Així s'entén que el *Diari* de Manuel de Pedrolo sigui un «diari de diaris», que sigui la darrera aportació de Pedrolo al seu procés narratiu. Deixant de banda les reflexions al voltant de la consideració com a obra de ficció d'un text d'aquestes característiques,¹³⁸ el *Diari* de Pedrolo, que recull la quotidianitat intel·lectual, estètica, cultural i política de l'individu i també del personatge públic; de l'intel·lectual, del ciutadà compromès, i del creador Manuel de Pedrolo, ultra un *diari espiritual* o un *diari filosòfic*; ultra un *diari literari* o el *diari d'una obra*, a la manera de Léautaud o d'André Gide, com podíem esperar; ultra un *diari de malaltia*, un *diari de viatge* (encara que sigui dels seus viatges a Tàrrega); i ultra un *diari de somnis*, és —i aquest és el tret que el singularitza— un espai notarial en el qual Pedrolo consigna la seva darrera obra de creació: contes (un d'aquest, el darrer que escriu: *La substituta*); narracions més o menys

¹³⁷ *No hi fa res si el comte-duc...* Pedrolo l'havia escrita el 1980 i l'havia publicada quatre anys més tard, el 1984.

¹³⁸ Fet sobre el qual Pedrolo mateix reflexiona el 22 d'abril de 1987: «Què em priva (ens priva) de considerar aquesta mena de diari com una obra de ficció? [...] Sense cap necessitat d'inventar res (però bé m'invento algun acudit, ocasionalment), tot allò que dic pot ser tingut per fictici i, de fet, ser-ho en la mesura que ho és qualsevol elaboració de la realitat, una d'elles la que facilita l'escriptura, si no és que hi obliga. Hi ha un sentit en el qual cap dietari, cap autobiografia, cap memòria personal no és real. Allò que de veres recull de la realitat es transforma i, doncs, esdevé una altra cosa, precisament aquesta que cau a les mans del lector».

desenvolupades; esbossos de novel·les; i poemes, uns poemes la major part dels quals han estat recollits en la secció «Poemes del Diari» de l'*Obra poètica completa* (1996). Tot i això, a causa d'un tema d'edició que comentaré tot seguit, alguns són encara inèdits. Com ara aquest de l'11 de gener de 1986, i que adreça:

A la consideració dels successius ministres de l'Interior quan infal·liblement descobreixen que el problema de l'ordre té una solució perfecta:

Lacren lèxics libis lotus lúbrics
bates bèsties birlen bosses buides
dades destres dignes dones duen
falquen febles fites fones fures
certes cegues citen comes curtes
maten meuques míseres monjos murrís

El *Diari* de Pedrolo és, doncs, el testament literari del seu autor. És el diari d'un escriptor que accepta la jubilació com a novel·lista però que en el seu diari continua escrivint obra de creació, perquè la creació forma part de la seva vida.

3. ELS DIARIS DE DIARI

I si el *Diari* és un «diari de diaris» quant a la diversitat de temes que toca, la publicació ha convertit el *Diari* de Manuel de Pedrolo en diferents *diaris* ja que diferents són els *diaris* que han arribat a les mans dels lectors.

En primer lloc, uns fragments del primer any, del 1986, escollits per Pedrolo, surten publicats setmanalment entre 1987 i 1988, amb més d'un any de diferència entre la data d'escriptura i la data de publicació, en la revista *El Temps*, en la secció *Manuel de Pedrolo. Dietari*, que tancava el setmanari. Una experiència, aquesta de la forma de recepció, que particularitza una vegada més el *Diari*: ben lluny del diari íntim, d'escriptura privada, del diari d'un jo timorat, el de Pedrolo és un diari públic l'autor del qual accepta, al cap de poc d'haver-lo iniciat, que surti publicat a mesura que l'escriu.

És un diari la publicació del qual, en una nova experiència pedroliana, havia d'haver permès al seu autor la interacció, en temps real, amb els seus lectors. El 24 d'abril de 1987, coincidint amb la publicació dels primers fragments del *Diari*, Pedrolo hi anota:

A la fi ha començat, a *El Temps*, la publicació dels extractes d'aquest diari que els vaig donar l'estiu passat. Tot molt «sigilosament», en el sumari parcial que cada setmana publiquen a l'*Avui*, que no figura ni al sumari de la mateixa revista, encara que l'editorial en diu un mot com de passada... I al cap de tants mesos de «preparació», heus ací que ho fan tot un xic barroerament: no hi ha cap nota de presentació, tal com vam quedar que farien, s'han deixat al tinter el mes (gener) de les entrades, no es diu que són fragments i il·lustren el text amb una fotografia en la qual faig cara d'haver acabat de vomitar quan no era necessari de posar-ne cap...

Però, de què ens queixem, Manuel? perdoni, de res; tot just són «detallets». Que no se'n torni a parlar, doncs.

En segon lloc, a la mort de Pedrolo, el *Diari*, concebut com una obra unitària, va ser editat per Edicions 62 en forma de tres diaris. En ordre invers a l'ordre d'escriptura i amb set anys de diferència entre l'edició de *Darrers diaris inèdits. Blocs 1988-1990* i el *Diari 1986*; i de vuit entre aquell i el *Diari 1987*. Els *Darrers diaris inèdits. Blocs 1988-1990* van sortir dins la col·lecció «Biografies i memòries»; els altres dos, editats per la pressió dels hereus de Pedrolo, en una edició molt més senzilla, dins «El Balanci».

En tercer lloc, el *Diari d'El Temps* no concorda amb el *Diari 1986* d'Edicions 62: el primer comença el 7 de gener i el segon ho fa el dia 21 del mateix mes. Per tant, hi ha alguns fragments dels dies compresos entre el 7 i el 21 de gener de 1986 que Pedrolo no va seleccionar per a ser publicats en la revista i que, com que el *Diari 1986* comença el dia 21, no han vist encara la llum. Un exemple n'és el poema que he transcrit fa un moment. Per tant, l'edició del *Diari* no és encara completa. Queden per publicar-ne alguns fragments inèdits.

Un altre d'aquests fragments inèdits correspon a l'entrada del 18 de maig de 1987. Malgrat que Pedrolo hagués deixat escrit «en aquest diari no se suprimirà res», l'edició va suprimir l'opinió de l'escriptor sobre la novel·la de Joaquim Carbó *S'ha acabat el bròquil*, novel·la l'argument de

la qual incorpora Pedrolo i els seus escrits. La supressió no aniria més enllà de l'omissió d'una crítica professional de Pedrolo i de la vulneració dels desitjos de l'autor —dos fets ja per si mateixos prou importants—, si no fos perquè la tisora es va emportar també la data. I el fragment que havia restat del dia 18 es va incorporar al dia 17:

Dia 18

No sé quina mena de novel·la volia escriure en Joaquim Carbó en fer *S'ha acabat el bròquil*. Eròtica, humorística, d'intriga? No és res de tot això. És simplement una narració banal i barroera, amb un protagonista d'aquells de «titola», «forat», «posar-i-treure» i un «repassar-se» les noies que redueix la sexualitat a una caricatura i ignora del tot l'erotisme. Afegim-hi que aquest masclista, no sé si «malgré lui», és un passota de trenta-cinc anys...

Potser en Carbó volia ser desimbolt, i és pueril; potser volia ser atrevit, i és vulgar; potser volia ser imaginatiu, i és arbitrari. Cal dir que el meu desencís ha estat total i que, «lleugeres» com són, m'ha costat força de llegir aquestes tres-centes pàgines. És un llibre de saltataulells, sempre disposat a fer broma de la «grassa». Ah, com creure que un personatge com aquest és lector meu i, més, que els meus llibres li interessin prou per proposar-me de rescatar uns textos perduts en algun racó de censura!

D'altra banda, en Carbó no ha sabut acabar la història. Tan bonic i tan irònic com hauria estat que la «salvació» dels meus escrits ocasionés precisament la seva pèrdua definitiva. Era plausible que el noi, per por de veure's compromès en la mort de la noia, que la policia investiga, decidís de cremar-los...

No es pot escriure tal com raja; si volem que les coses ragin de debò, cal elaborar-les. En Carbó s'ha deixat anar, i és una llàstima.

En cinquè lloc, i seguint amb les dates, algunes de les de 1986 d'*El Temps* no concorden amb les del llibre.

Aquestes divergències de l'edició del *Diari* les he parlades amb Josep M. Castellet, responsable de l'edició dels *Darrers diaris inèdits*, i amb Francesc Vallverdú, editor del *Diari 1986* i del *Diari 1987*. Cap dels dos recorden haver-ne eliminat ni haver-ne obviat res del mecanoscrit de què es van responsabilitzar. També ho he fet amb Joaquim Carbó, que desconeixia tant l'existència com la desaparició del fragment que Pedrolo havia dedicat a *S'ha acabat el bròquil*. Pel que fa a Maria Ginés, que treballava en Edicions 62 i que va ser qui va treure el *Diari* i altres inèdits de casa de Pedrolo després de la mort de l'escriptor, recorda aquest

darrer afer però poca cosa més. Quant al *Diari*, la Fundació Manuel de Pedrolo està a l'espera de recuperar tots els mecanoscrits que ella conserva: uns mecanoscrits necessaris per a l'edició definitiva del *Diari*.

Quan se'n faci aquesta edició definitiva tindrem ordenat el darrer projecte creatiu de Manuel de Pedrolo, i els diferents *Diaris* quedaran finalment unificats formant el que és el *Diari* de Manuel de Pedrolo.

BIBLIOGRAFIA

- CASALS I COUTURIER, Montserrat (2008): «El rebost literari», *El País* (30-10-2008).
- CASTELLANOS, Jordi (1990): *El País* (27-06-1990).
- ESCUR, Núria (1987): «Pedrolo: tots els temps són dolents», *Diari de Barcelona* (17-05-1987).
- MARESMA I MATES, Assumpció (1986): «Pedrolo, sense manies», *El Temps* (17-02-1986).
- PEDROLO, Manuel de (1987-1988): «Dietari», *El Temps* (1987 i 1988).
- (1991): *Darrers diaris inèdits. Blocs 1988-1990*, Barcelona, Ed. 62.
- (1998): *Diari 1986*, Barcelona, Ed. 62.
- (1999): *Diari 1987*, Barcelona, Ed. 62.
- (1996): *Obra poètica completa II*, Lleida, Pagès Editors.
- VIDAL I ALCOVER, Jaume (1992): «La narrativa de Pedrolo: una literatura oberta?», en *Rellegir Pedrolo*, Barcelona, Ed. 62.
- SAUMELL, Anna (1986): «Manuel de Pedrolo. El compromís amb si mateix», *Carrer Gran* (1-15-04-1986).